

Psalm 139:20 – waarom die puntjes (...)?

In de vertaling TLVG wordt Psalm 139:19 en 20 als volgt weergegeven:

- 19 O, dat U hen ombrengt, God, doortrapt gewetenloos als zij zijn
– weg van mij, bloeddorstige lieden –
- 20 hen die met verkeerde bedoeling tot U zeggen: (...),
die op verwerpelijke wijze (...) hebben gebezigd – Uw tegenstrevers derhalve.

Vers 20 in de transliteratie en letterlijke weergave:

aSJér jom.roecháa li.m.zimáah		zij die	zij zeggen u	naar arglist/snood plan
naaSóe la.SJáaw "aaréichaa		zij hebben opgenomen	tot leugenachtige	waardeloosheid uw tegenstander

Alvorens deze tekst te analyseren beschouwen we de Psalm als geheel. Dan valt echt op hoe groot de overgang is die zich in vers 19 aandient. Die is zo groot, dat een aantal commentatoren zich openlijk afvragen of dit wel een en dezelfde psalm is. In *Handbuch zum Alten Testament – die Psalmen* behandelt Hans Schmidt het als twee aparte psalmen en vraagt zich bij Psalm 139b (vers 19-24) af:

Ob diese im Rhythmus seltsam ungleichmässigen, leidenschaftlich dahinstürmenden Verse wirklich zu dem stillen Gedicht gehören, mit dem verbunden sie auf uns gekommen sind?

Die vraag laat ik voor wat die is. Ik ga om te beginnen uit van de tekst, zoals die inderdaad tot ons is gekomen. Bovendien zie ik wel degelijk redenen om het tweeluik als een betekenisvol geheel te beschouwen.

Vers 1-18 zijn reflecties van de psalmist, die nadenkt over Gods alwetendheid. Er is niets dat voor God verborgen is, er is geen plaats waar God er voor zijn aanbidder niet is. De psalmist is diep onder de indruk van de rijkdom aan Gods gedachten; hij is daar onophoudelijk mee bezig.

Maar dan is daar opeens die heftige wending – Hans Schmidt noemt het een donderslag bij heldere hemel – de haat van de psalmist jegens degenen die, bloeddorstig als ze zijn, ook God doelbewust beledigen. Die woede grijpt dermate diep op hem in, dat hij worstelt met verontrustende gedachten. Dat laatste plaatst opeens de eerste 18 verzen in een geheel ander licht; hij vraagt God om te zien of er, latent in hem, een smartelijke weg is. En hij smeekt om Gods leiding om een weg te mogen gaan die blijvend is.

De diepe verontwaardiging om Gods vijanden is in dat geheel geen bijkomstigheid. Wat is de reden voor die woede? Omdat die tegenstanders kennelijk gewetenloos en bloeddorstig zijn? Dat zijn ze natuurlijk ook, maar dát wordt niet als belangrijkste feit aangehaald.

Nee, het is hun haat jegens Jehovah! Dat raakt hem heel diep. ‘Zou ik niet haten die U haten, Jehovah, niet walgen van wie tegen U opstandig zijn?’.

De psalmist kan dié haat niet verkroppen. Maar waaruit blijkt die dan? De enige passage waar daarover iets wordt gezegd is ... vers 20. En uitgerekend dit vers heeft vertalers heel wat hoofdbreken bezorgd. Ter vergelijking een aantal vertalingen:

Transliteratie:	aSJér jom.roecháa li.m.zimáah naaSóe la.SJáaw "aaréichaa
Woord-voor-woord:	zij die zij zeggen u naar arglist/snood plan zij hebben opgenomen tot leugenachtige waardoeloesheid uw tegenstander
Septuaginta (in vertaling):	... For thou wilt say concerning their thought, that they will take thy cities in vain.
Luther-vertaling:	... Want zij spreken lasterlijk van u, en uwe vijanden verheffen zich zonder oorzaak.
Statenvertaling:	... die van U schandelijk spreken, en uwe vijanden ijdelijk verheffen.
Van der Palmvertaling:	... Die uwen naam misbruiken tot hun snode stukken, en valschelijk bij uwe steden zweren. (cq.: <i>die uwe vrienden valsch berichten.</i>)
NBG:	... die arglistig tegen U spreken, en uw naam tot leugen gebruiken, uw tegenstanders.
NW:	... Die dingen over u zeggen volgens [hun] denkbeeld; Zij hebben [uw naam] op een onwaardige wijze opgenomen – uw tegenstanders.
Herziene NW (2017):	... Ze zeggen dingen over u met slechte bedoelingen. Zij zijn uw tegenstanders en misbruiken uw naam.
Soncino – The Psalms:	... Who utter Thy name with wicked thought, They take it for falsehood, even Thine enemies –
A.C. Feuer - Tehillim:	... Those who pronounce Your Name for wicked schemes, Your enemies who take Your Name in vain.
Buber/R – Die Preisungen:	... sie, die dich zu Ränken besprechen, es hinheben auf das Wahnhafte, deine Gegner! (Ränken = kuiperijen)
Gerhardt/van der Zeyde:	... zij blijven ú tarten, arglistig, noemen zich in hun waan uw bestrijders.
Willibrordvertaling (1996):	... De vijand beroept zich op U, maar hij misbruikt uw naam.
Naardense Bijbel:	... die van u zeggen: 'een verzínsell', uw naam opheffen ten leugen.
NBV:	... ze spreken kwaadaardig over u, uw vijanden misbruiken uw naam.
NIV:	... They speak of you with evil intent; your adversaries misuse your name.

Wat in de bovengenoemde vertalingen opvalt, dat is dat veel van deze vertalers – niet allen – de naam van God noemen, vooral in de tweede regel, terwijl dat niet in de grondtekst staat – een enkele vertaling plaatst dat daarom tussen teksthaken.

De tekst bestaat uit twee regels:

aSJér jom.roecháa li.m.zimáah
naaSóe la.SJáaw "aaréichaa

We bespreken dit van achter naar voor, beginnend dus met de tweede regel, en daarvan het laatste woord, "aaréichaa.

Dat laatste woord, "**aaréichaa**, is meervoud met suffix 2e pers. e.v.; het is waarschijnlijk afkomstig van het enkelvoud "**aar**. Over de betekenis daarvan:

- Het kan volgens *Wilson's Old Testament Word Studies* verschillende betekenissen hebben, zowel 'vijand' als 'stad'.
- De Septuagintavertaling heeft het destijds opgevat als 'stad'.
- In *Lisowsky's Konkordanz zum Hebräische Alten Testament* staat het vermeld als (d/e/l): Feind? / enemy? / inimicus?
- In het Aramees geeft men het weer als 'vijand' (maar dan zonder vraagteken – Dan. 4:16 (in diverse vertalingen :19).
- Brown/Driver/Briggs vertalen het in *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* met 'adversary', maar voegen de kwalificatie 'dubieus' toe.

Het woord komt in het enkelvoud ook voor in 1 Sam. 28:16. In beide gevallen, zowel in Psalm als in 1 Samuël is 'vijand' of een synoniem daarvan wel een passende weergave. Veel van de vertalingen volgen dit; de TLVG-vertaling heeft 'tegenstrever' ('vijand' wordt al heel vaak gebruikt voor een ander veelvoorkomend woord, **ojéev**).

Is het woord 'vijand' of 'tegenstrever' te zien als 'subject' of als 'object', als 'onderwerp' of als 'lijdend voorwerp'?

- Als het *lijdend voorwerp* is - de *Statenvertaling* en de *Van der Palmvertaling* kozen voor deze benadering - dan wordt mijns inziens de zin niet dusdanig scherp, dat de eerdergenoemde haat daardoor wordt verklaard.
- Als het daarentegen *onderwerp* is, dan is het een logische parallel met de gewetenloze, bloeddorstige lieden uit vers 19, en dan is de betekenis 'vijand' of 'tegenstrever' wel degelijk passend. Dat is het uitgangspunt dat door veel vertalers wordt gekozen, waaronder TLVG. Een aantal vertalingen verplaatsen dat begrip welihaar naar voren, sommige zelfs naar de eerste vershelft, maar dat heeft meer te maken met de vrijheid die de vertaler dan neemt; hun keuze is in ieder geval duidelijk.

De eerste woorden van de tweede regel, **naaSóe la.SJáaw**, betekenen letterlijk 'zij hebben opgenomen – tot leugenachtige waardeloosheid ...'. Maar als de 'tegenstrevers' het onderwerp zijn, hoe zijn dan de woorden **naaSóe la.SJáaw** te vertalen? De uitdrukking vraagt om een lijdend voorwerp: iets/iemand die 'opgenomen wordt'. Veel vertalers zien hierin een verwijzing naar het gebod in Ex.20:7, het derde Gebod:

- **ló tiSáa et-Sjéem-j.h.w.h. elohéicha la.SJáaw,**
- 'niet – u neemt op – de naam van j.h.w.h uw God – tot leugenachtige waardeloosheid'.

Dat is dan ook de reden dat de meeste vertalers een weergave kiezen in de richting van 'Uw naam misbruiken', al dan niet met gebruikmaking van teksthaken. Daar ben ik het mee eens, maar tegelijkertijd is het opmerkelijk dat in de grondtekst zelf het veronderstelde lijdend voorwerp helemaal niet wordt genoemd! De uitdrukking uit Exodus 20:7, **et-Sjéem-j.h.w.h. elohéicha**, 'de naam van j.h.w.h uw God', wordt niet expliciet vermeld.

In de TLVG-vertaling is precies dezelfde gedachte gevolgd, maar (in navolging van de psalmist zelf) is dat lijdend voorwerp ook in de vertaling achterwege gelaten; om die bewuste omissie zichtbaar te maken is gekozen voor het plaatsen van de aanduiding '(...)'. Ook is de zinsbouw zo gekozen dat de lezer onmiddellijk ziet dat er sprake is van een weglating. Tot zover de tweede regel.

Dan de eerste regel, daarvoor dus. Daar gaat het dan over die tegenstrevers, en over dat wat hun tegenstand betreft. Daar staat: **aSjér jom.roecháa li.m.zimáah**, letterlijk 'zij die - zij zeggen u – tot/naar arglist/snoed plan'. Het derde woord, **li.m.zimáah**, bestaat uit twee delen: het voorvoegsel **li-...**, dat 'tot' of 'naar' betekent, en **m.zimáah**. Lisowsky vertaalt dat met (d/e/l): Plan, Anschlag / device, thought / consilium. En Pimentel's *Woordenboek Hebreeuws-Nederlands* vertaalt met 'snoed plan'. Het oud-Nederlandse woord 'kuiperij' zou hier ook goed passen. Het gehele woord **li.m.zimáah** zegt dus blijkbaar iets over het doel van de genoemde tegenstanders; het gaat niet over een slechte gewoonte of een onbezonnen uitspraak, er is kennelijk sprake van een vooropgezette en doelbewuste belediging.

Het tweede woord daarvan, **jom.roecháa**, is waarschijnlijk de onvoltooide tijd, 3^e pers. m.v. met de suffix 2^e pers. e.v. van het werkwoord **aamáar**, 'zeggen'. Dit werkwoord, het meest voorkomende in de Hebreeuwse Bijbel, wordt – net als in het Nederlands - doorgaans gebruikt om, als directe of indirecte rede, iets in te leiden dat wordt gezegd. Daarover straks meer.

De suffix-2^e pers. **...cháa** is opmerkelijk. Een persoonlijk voornaamwoord, dat als suffix kan worden toegevoegd aan een zelfstandig naamwoord of een infinitiefvorm van een werkwoord (dan duidt het een bezittelijke relatie aan), maar ook aan een werkwoord - in dat laatste geval kan het dienen om het object aan te duiden - bijvoorbeeld iemand helpen, iemand redden, iemand doden, iemand liefhebben, iemand haten, etc.

Voor het werkwoord **aamáar**, ‘zeggen’, komt dat normaliter echter niet voor. Als er iets ‘tot iemand’ wordt gezegd, dan wordt meestal het woorje **él** (‘tot’ of ‘naar’) gebruikt - in het geval van ‘tot u’ zou dat het woordje **eléicha** zijn. Het woord **jom.roecháa** is dan ook een uitzondering, waardoor de vraag rijst hoe dit woord moet worden begrepen en vertaald. Mag men **jom.roecháa** zien als synoniem voor **jom.roe eléicháa**, zoals in het Nederlands ‘zij zeggen u: ...’ overeenkomt met ‘zij zeggen tot u: ...’? Mijns inziens is dat alleszins redelijk, en het is een standpunt dat meerderen huldigen.

En als er iets wordt gezegd, wat is dat dan? Daar worden verschillende keuzes gedaan. Een enkele neemt het woord **li.m.zimáah** min of meer als een citaat. Sommigen vertalen **jom.roecháa** met andere werkwoorden dan ‘zeggen’ (‘spreken’, ‘tarten’, ‘zich beroepen’, ‘misbruiken’, etc.), waardoor een directe of indirecte rede niet in beeld hoeft te komen; anderen maken vaag melding van ‘dingen’ die zouden zijn gezegd.

Mijns inziens is de oplossing van deze eerste versregel gelijk aan datgene wat ik in de tweede versregel als logica zie: het bewust weglaten van datgene wat wordt gezegd, omdat de psalmist het kennelijk als te afschuwelijk acht om het te herhalen. Dat is ook op dezelfde manier duidelijk gemaakt, namelijk door de aanduiding ‘... zeggen: (...)’.

Enkele commentaren gaan in diezelfde richting:

In *Soncino Books of the Bible – The Psalms* wordt in de vertaling de Naam van God genoemd. Ter verklaring:

utter Thy name. lit. ‘they speak Thee.’ They cloak their evil schemes by making use of God’s name. The parallel requires such a meaning and induced the Masoretes to give the verb its unusual vocalization, which would normally be *yamrucha*, ‘rebel against Thee.’

Rabbi Avrohom Feuer doet hetzelfde in zijn vertaling *Tehillim*:

(20a) The translation of *yamrucha* follows *Rashi* and *Radak*, who perceive the root of the word as **aamáar**, *to say*. Thus: The evildoers *pronounce Your Name* in conjunction with all their *wicked schemes* and intimate that You sanction their idol-worship. (...)

Other commentaries identify the root of **yamroécha** as **ráam**, *high, exalted*. According to this approach, *they exalt You, li-m.zimáah, for wicked purposes.* (...)

Niettemin schrijft Friedrich Baethgen in *Handkommentar zum Alten Testament – die Psalmen*:

Auch wäre das trügerische Aussprechen des Namens Gottes keine entsprechende Schilderung der Blutmenschen.

Hij ziet het bedrieglijk uitspreken van de Naam van God op zich dus kennelijk als een te lichte overtreding.

Daar tegenover kan worden gesteld, dat het in dit vers niet gaat over de verklaring van de bloedschuld, dat was in vers 19 al genoemd, maar het gaat om de reden waarom de psalmist deze lieden nog méér haat, namelijk omdat zij óók en vooral God hebben gehaat. Het in die haat naar God stelselmatig diens Naam misbruiken, dat is wat er in dit vers wordt gestipuleerd. De psalmist heeft dat, te erg voor woorden, mijns inziens niet willen noteren; dat moet voor de lezer genoeg zijn om de haat van psalmist te begrijpen.

Dat het eerbiedig gebruiken van de Godsnaam hiermee niet wordt ontraden blijkt wel uit vers 21, waar de Naam wordt gebezigd op de manier die in de Psalmen gebruikelijk is.

Als afsluiting van dit onderwerp de laatste verzen uit deze psalm in de TLVG-vertaling.

O, dat U hen ombrengt, God, doortrapt gewetenloos als zij zijn
– weg van mij, bloeddorstige lieden –

hen die met verkeerde bedoeling tot U zeggen: (...),
die op verwerpelijke wijze (...) hebben gebezigd

– Uw tegenstrevers derhalve.

Zou ik dan niet haten die U haten, Jehovah,
niet walgen van wie tegen U opstandig zijn?

Ik kreeg een absolute haat jegens hen,
tot vijanden werden ze mij!

Maar doorgrond mij, God, word met mijn hart bekend,
toets mij, word bekend met mijn verontrustende gedachten
en zie of er, latent in mij, een weg van pijnlijk verdriet is.

O, leid mij op de weg die blijvend is.

Voor het laatst bijgewerkt: 4 juni 2019